

Gródek, 6 sierpnia 2022 roku

Minister Sprawiedliwości

al. Ujazdowskie 11

00-950 Warszawa

dotyczy: **projektów rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości** zmieniających rozporządzenia w sprawie:

1. ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (B643);
2. ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (B644).

STANOWISKO

Stowarzyszenia na rzecz Praworządności w Szkołach „Stowarzyszenie Umarłych Statutów” w ramach konsultacji publicznych projektów rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości ustanawiających stawki za obronę z urzędu w postępowaniu w sprawach nieletnich (numery z wykazu: B643, B644)

Na podstawie § 36 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2022 r. poz. 348), Stowarzyszenie na rzecz Praworządności w Szkołach „Stowarzyszenie Umarłych Statutów” (dalej: „Stowarzyszenie”) przedstawia stanowisko do treści projektów rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości ustanawiających stawki za obronę z urzędu w postępowaniu w sprawach nieletnich (numer z wykazu: B643, B644), opiniując te rozporządzenia – w zakresie, w jakim przewidują ustanowienie stawki 60 złotych za obronę z urzędu w postępowaniu o demoralizację – **n e g a t y w n i e**.

UZASADNIENIE

Stowarzyszenie jest organizacją, której celem jest obrona interesów uczniów, w tym poprzez rozpowszechnianie wśród polskich uczniów wiedzy o ich prawach i sposobach ich ochrony, udzielanie pomocy w indywidualnych przypadkach oraz lobbowanie za zmianami w prawie czyniącymi polską szkołę wolną od bezprawia, niesprawiedliwości i skutecznie przygotowującą do życia w XXI wieku.

W związku z powyższym, w ramach prowadzonych konsultacji publicznych projektów rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości ustanawiających stawki za obronę z urzędu w postępowaniu w sprawach nieletnich, Stowarzyszenie uznało za konieczne negatywne zaopiniowanie propozycji zawartej w § 20a ust. 1 pkt 1 każdego z rozporządzeń według

zapropnowanych nowelizacji jako w praktyce naruszającej konstytucyjne prawo każdego człowieka do obrony w postępowaniu sądowym.

Zgodnie z projektowanym § 20a ust. 1 pkt 1 każdego z rozporządzeń według zaproponowanych nowelizacji, **stawka za obronę przez radcę prawnego lub adwokata z urzędu nieletniego w postępowaniu o demoralizację wynieść ma 60 (słownie: sześćdziesiąt) złotych**. Taka wysokość stawki za obronę z urzędu nie zagwarantuje nieletnim realnego prawa do obrony, czyniąc je z gruntu rzeczą iluzoryczną. Radca prawny lub adwokat, który zostanie przydzielony do prowadzenia tego typu sprawy, w praktyce będzie pracować niemalże bez wynagrodzenia, gdyż **kwota 60 złotych jest niższa niż stawka chociażby nawet za jedynie godzinę pracy radcy prawnego lub adwokata według kwot rynkowych**. W tym kontekście 60 złotych nie za godzinę pracy, ale za prowadzenie całej sprawy uznać należy za wynagrodzenie wręcz symboliczne. Aby rzetelnie zapewnić nieletniemu prawo do obrony w postępowaniu w sprawie o demoralizację, obrońca musi co najmniej spotkać się z nieletnim i jego rodzicami/opiekunami prawnymi, zapoznać się z aktami sprawy, zapoznać się ze znajdującymi zastosowanie przepisami prawa oraz adekwatnym orzecnictwem i literaturą prawniczą, a następnie sporządzić przynajmniej jedno pismo procesowe oraz uczestniczyć w co najmniej jednym posiedzeniu sądu orzekającego w sprawie. W rzeczywistości zaś spodziewać się można, że tego typu pism i posiedzeń sądowych będzie więcej niż jedno, zwłaszcza jeżeli nieletni będzie chciał podjąć faktyczną polemikę z zarzutami o demoralizację.

Nie można zgodzić się z założeniem, które – jak się wydaje – legło u podstaw ustalenia zaproponowanej stawki, jakoby sprawa o demoralizację była sprawą prostszą lub mniej wymagającą niż sprawa o czyn karalny zarzucany nieletniemu, w której w sprawach z urzędu proponuje się stawkę 180 zł (tak § 20a ust. 1 pkt 2 każdego z rozporządzeń według zaproponowanych nowelizacji). Wynika to przede wszystkim z faktu, że katalog czynów karalnych jest katalogiem zamkniętym, co stanowi efekt zasady *nullum crimen sine lege certa*, tj. określoności prawa karnego, dzięki której możliwe jest odróżnienie typów zachowań zabronionych od niezabronionych. W przypadku spraw o demoralizację taka zasada nie obowiązuje, zaś katalog czynów świadczących o demoralizacji jest katalogiem otwartym: wszak art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich zawiera jedynie przykłady zachowań świadczących o demoralizacji, a i one są w niektórych przypadkach bardzo nieostre (jak np. „naruszanie zasad współżycia społecznego”). Z praktyki działalności naszego Stowarzyszenia znane nam są przypadki uznawania w niektórych szkołach za demoralizację całkowicie normalnych zachowań, takich jak np. noszenie emblematów, sympatyzowanie z subkulturą, robienie makijażu. W konsekwencji obrońca w sprawie o demoralizację będzie miał dodatkowo za zadanie ustalić, czy czyn zarzucany nieletniemu w ogóle

stanowi przejaw demoralizacji, czego nie będzie musiał robić w sprawie o czyn karalny, gdyż czyny karalne są stypizowane w zdecydowanie bardziej konkretny sposób. Z kolei w sprawach o demoralizację to, czy określone zachowanie stanowi jej przejaw, zależy w dużej mierze od sumienia sądu orzekającego, który na podstawie niedookreślonych kryteriów każdorazowo musi rozstrzygnąć, czy określone zachowanie jest przykładem demoralizacji. W takiej sytuacji umiejętności dobrej argumentacji ze strony obrońcy stanowią konieczny element obrony nieletniego. Co więcej, sprawy o czyn karalny – jak sama nazwa wskazuje – dotyczą tylko jednego czynu, jaki zarzuca się nieletniemu, zaś w sprawach o demoralizację sąd zazwyczaj bada całokształt osobowości nieletniego, kompleksowo oceniając jego postawę w kontekście jego ewentualnej demoralizacji. **Nakład pracy obrońcy w sprawie o demoralizację jest zatem nie mniejszy, ale większy niż w sprawach o czyn karalny, gdyż i sam przedmiot postępowania jest rozleglejszy**, co uzasadnia ustanowienie stawki za obronę z urzędu w sprawach o demoralizację w wysokości co najmniej takiej samej, jak w sprawach o czyn karalny.

Dodatkowo, nie sposób nie zauważyć, że w projektach rozporządzeń zmieniających rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie i czynności radców prawnych (numery z wykazu: B643, B644) za obronę w sprawach o demoralizację przewidziano stawkę 120 złotych (§ 13a ust. 1 pkt 1 każdego z rozporządzeń według zaproponowanych nowelizacji). **Stawka za obronę z wyboru ma być zatem dwukrotnie wyższa niż za obronę z urzędu. Nie wiadomo dlaczego nieletni broniony przez obrońcę z urzędu ma mieć zapewnioną pomoc prawną o dwukrotnie mniejszej wartości niż nieletni broniony przez obrońcę z wyboru.** Takie zróżnicowanie stawek za obronę z urzędu i z wyboru narusza art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, co stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 23 kwietnia 2020 roku o sygn. akt SK 66/19. Ponowne przyjmowanie tej samej normy, która została już poprzednio zakwestionowana przez Trybunał Konstytucyjny, stanowi działanie, które ocenić należy jednoznacznie negatywnie, jako godzące w elementarne podstawy praworządności. Przede wszystkim jednak zasady doświadczenia życiowego wskazują, że obrońca ustanowiony z urzędu nie będzie się angażował w obronę swojego mocodawcy tak intensywnie, jak obrońca z wyboru, jeżeli stawki za obronę będą mniejsze niż w sprawie z wyboru. Wniosek ten nabiera jeszcze większej aktualności w przypadku ustanowienia stawki na poziomie zaledwie 60 złotych, a zatem poziomie absolutnie nieodpowiadającym stawkom rynkowym.

Zważyć też należy, że dotychczas sądy, zasądzając koszty zastępstwa procesowego dla obrońców z urzędu w sprawach o demoralizację, kierowały się treścią § 14 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej

przez adwokata/radcę prawnego z urzędu (tak np. postanowienie Sądu Rejonowego w Wieliczce – IV Wydział Rodzinny i Nieletnich z dnia 29 września 2017 r. o sygn. akt IV Nkd 43/17), który to przepis przewiduje stawkę 120 złotych. W praktyce zatem przyjęcie kwestionowanych rozporządzeń doprowadziłoby do obniżenia stawki za obronę z urzędu w sprawie o demoralizację i to pomimo spadku wartości pieniądza w przeciągu ostatnich 6 lat.

Stwierdzić należy, że **zaproponowana stawka 60 złotych za obronę w postępowaniu o demoralizację jest stawką symboliczną**, która nie zapewni nieletniemu rzetelnej obrony, gdyż radcowie prawni i adwokaci pełniący funkcję obrońców z urzędu w tego typu sprawach z dużym prawdopodobieństwem będą wykonywać absolutne minimum czynności koniecznych do zapobiegnięcia sprowadzenia na siebie ewentualnego postępowania dyscyplinarnego. Doświadczenie życiowe wyklucza możliwość oczekiwania jakiegokolwiek większego zaangażowania. Tego typu sytuacja dla nieletnich będzie szczególnie krzywdząca, gdyż nieletni jest osobą, która wciąż dopiero nabywa umiejętności społeczne potrzebne w celu samodzielnej obrony i dlatego obrońca z urzędu nieletniemu jest potrzebny nierzadko bardziej niż dorosłemu, który zna przynajmniej podstawy funkcjonującego systemu prawnego. Biorąc powyższe pod uwagę, **Stowarzyszenie postuluje podniesienie stawki za obronę z urzędu w sprawach o demoralizację przynajmniej do kwoty równej proponowanej stawce za obronę z wyboru w sprawach o czyn karalny, tj. – zgodnie z projektami rozporządzeń zmieniających rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie i czynności radców prawnych (numery z wykazu: B643, B644) – do 360 złotych.**

Stanowisko przygotował: radca prawny Sebastian Płachecki, Członek Stowarzyszenia

ŁUKASZ KORZENIOWSKI

Prezes Zarządu